

necesităților lor. În contextul unui sistem de învățământ incluziv, centrat pe necesitățile copilului, se impune crearea noilor structuri instituționale de suport educațional (sau restructurarea celor existente), care să asigure asistența necesară, calitativă și calificată, pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități.

Referințe bibliografice:

1. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului. Adoptată în cadrul Recomandării CM/Rec(2010)7 al Comitetului de Miniștri
<https://rm.coe.int/1680487883>
2. Facilitare comunitară și coeziune socială pentru drepturi
<https://fcps.md/proiecte/facilitare-comunitara-si-coeziune-sociala-pentru-drepturi/>
3. Parteneriate pentru incluziune, Agenția de Dezvoltare din Republica Cehă prin Caritas Cehia
<https://fcps.md/proiecte-fcps/>
4. RAPORTUL privind rezultatele procesului de pilotare a modelului de educație incluzivă susținut cu suportul IM/SOIR Moldova. www.fcps.md
5. Servicii de Consultanță în educarea părinților și sensibilizarea comunităților în cadrul proiectului ”Integrarea copiilor cu dizabilități în școlile generale”
6. <https://fcps.md/proiecte-fcps/>

TRADITIONS IN ROMANIAN EDUCATION VS CHILD RIGHTS TRADIȚIILE ÎN EDUCAȚIA ROMÂNEASCĂ VS DE DREPTURILE COPILULUI

Corina ZAGAIIEVSCHI,

doctor în pedagogie, conferențiar universitar, U.P.S. „Ion Creangă”

CZU: 37.014(498)

Summary: This article addresses an ever-present issue in the field of education, tradition - modernity - children's rights. The idea of writing appeared as a result of conducting laboratory classes with students at the Theory of Education course. Children learn by copying patterns. Models evolve over time as human thinking develops. The evolution and democratization of human society have led to the idea of establishing human rights and, last but not least, the rights of the child. Education, as a social phenomenon, by its very essence, capitalizes on traditions and respect for children's rights.

Rezumat: Acest articol abordează o problemă mereu actuală în domeniul educației, tradiție – modernitate – drepturile copilului, ideea scrierii a apărut în rezultatul realizării orelor de laborator, cu studenții, la cursul de *Teorie a educației*. Copiii învață copiind modele. Modelele evoluează în timp, o dată cu dezvoltarea gândirii umane. Evoluția și democratizarea societății umane au condus la ideea stabilirii drepturilor omului și, nu în ultimul rând, a drepturilor copilului. Educația, ca fenomen social, prin însăși esența ei, valorifică tradițiile și respectarea drepturilor copilului.

Key words: parental education, methods of education, positive education, traditions.

Cuvinte-cheie: educație parentală, metode de educație, educație pozitivă, tradiții.

„Educația este o artă”, cum spunea Jan Amos Comenius, în *Didactica Magna. Arta universală de a învăța pe toți totul concis, plăcut și temeinic* (1632), lucrare care este considerată fundamentul pedagogiei [3]. Printre principiile educației, lansate de Comenius, transpar și drepturile copilului: *nondiscriminarea, supraviețuirea și dezvoltarea, protecția*. Din perspectiva lui Jean Jaques Rousseau, reputat filosof și savant iluminist francez [9], educația este un proces natural care vizează numai natura umană. Educația este viața însăși a copilului, existența lui. Pedagogia

definește educația ca pe o *activitate conștientă de influențare a educabilului printr-o triplă acțiune de îngrijire, îndrumare, cultivare, în direcția sensibilizării sale față de valorile culturale și ulterior pentru crearea acestora* [1]. Dar mai există și tradiții în educație...

DEX-ul scrie că *tradiția reprezintă ansamblul de concepții, credințe, obiceiuri, datini, care se statornicesc în cadrul unei colectivități (popor, națiune etc.) și care se transmit din generație în generație*. Este cunoscut faptul că, *tradiția* este ceva greu de schimbat, de ocolit, în special într-o societate care se opune schimbărilor rezonabile. Orice schimbare reprezintă un moment neplăcut / confuz de părăsire a zonei de confort. Or, încă marele Eminescu scria: *Vreme trece, vreme vine/ Toate-s vechi și nouă toate/ Ce e rău și ce e bine/ Tu te-ntreabă și socoate !* Deci, noi înșine (adulții, autoritățile) trebuie să luăm o atitudine corectă / rezonabilă față de schimbările care apar inerent în viața socială și personală. Schimbările de mentalitate socială și atitudine față de unele fenomene sociale, care au avut loc pe parcursul a mai multor secole și decenii, susținute și de romanele realiste despre viața copiilor: Victor Hugo „Mizerabili”, Mark Twain „Aventurile lui Tom Sawyer”, „Coliba unchiului Tom”, etc., Hector Malot „Singur pe lume”, et al., au generat necesitatea apariției Convenției cu privire la Drepturile Copilului.

În cultura niponă copilul are voie să facă ce dorește (în limitele rezonabilului!) până la vârsta de 5 ani. Japonezii sunt cunoscuți pentru inteligența lor, echilibrul emoțional, caracterul puternic și respectul de care dau dovadă. În educație, **formarea caracterului este pe primul loc**. Se consideră că obiectivul primilor trei ani de școală este învățarea bunelor maniere și dezvoltarea caracterului. Copiii sunt educați să respecte persoanele din jur și să fie blânzi cu animalele și natura. De asemenea, ei învață să fie generoși, să dea dovadă de compasiune și empatie. Oare, nu prin aceasta li se respectă dreptul la supraviețuire și dezvoltare? În Suedia, una țărilor scandinave, există legi juridice dure, prin care se pedepsesc părinții care strigă la copii, chiar și vecinii pot reclama la poliție comportamentul verbal agresiv al părinților, pedeapsa fiind plasarea copilului în grija statului. Studiind diverse materiale, pentru prezentul articol, despre țări dezvoltate ca Finlanda, Japonia, Franța, Germania, Marea Britanie, Suedia, Singapore, am ajuns la concluzia că educația pozitivă, constructivă înseamnă respectarea drepturilor copilului și pune accentul pe:

Demonstrarea de afecțiune față de copil, cât de des posibil, răsfățul, astfel se subliniază cât de important este copilul.

Susținerea copilului, atunci când trăiește emoții intense, cărora nu le poate face față. În asemenea situații copilul are cel mai mult nevoie de susținere necondiționată.

Lauda copilului. Laudele consolidează comportamentul pozitiv, iar copilul va repeta acest comportament cu plăcere.

Stabilirea de reguli și limite simple. Consecvență în respectarea și executarea acestora.

Comportamentul adultului/părintelui trebuie să fie un exemplu pentru copil. De felul în care se manifestă adulții, în mare măsură, depinde cum se va comporta copilul.

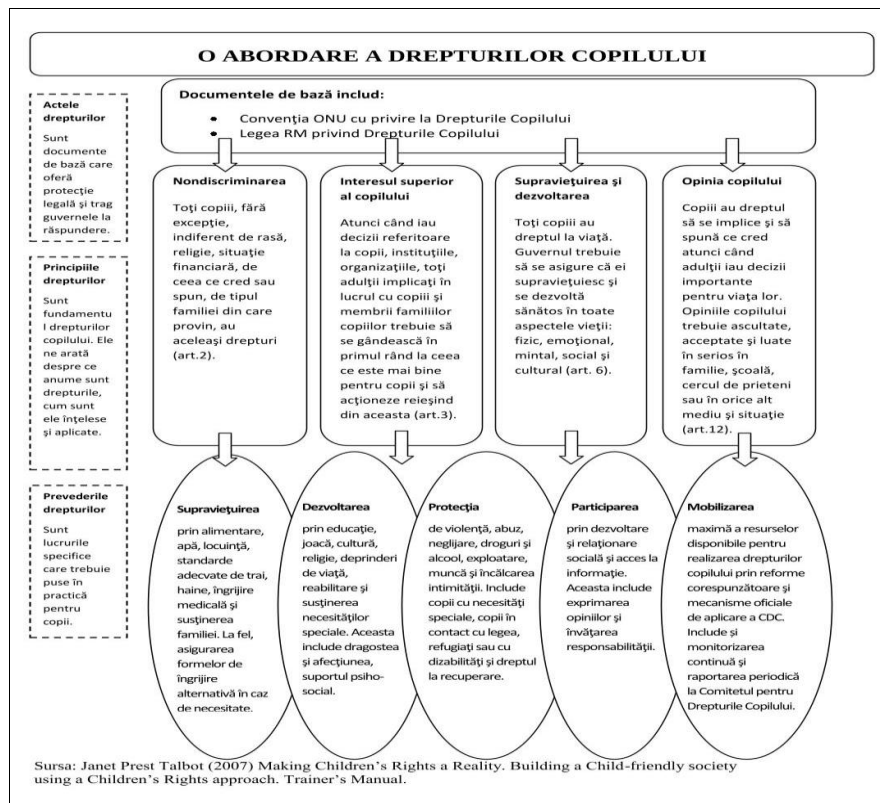
Evidențierea fiecărei schimbări pozitive în comportamentul copilului, prin aprecierea efortului pe care l-a depus.

Enunțarea sentimentelor proprii în raport cu comportamentul negativ al copilului, ce consecințe are acesta pentru adult / părinte. Datorită acestui fapt copilul va ști de ce nu este bine să repete acest comportament.

Zâmbetul – cea mai bună metodă de detensionare a unei situații. Folosirea simțului umorului pentru a prelua controlul asupra unei situații.

Luarea deciziilor împreună cu copilul, acesta are nevoie să simtă că poate influența anumite lucruri, iar faptul că se ține cont de opinia lui.

Cu referire la drepturile copilului, am identificat, în *Materiale suport pentru predarea drepturilor copilului în cadrul disciplinei Educația civică*, elaborate în anul 2012, de Centrul de Informare și Documentare privind drepturile copilului din Moldova, cu sprijinul Ministerului Educației al republicii Moldova și Organizația Suedeză „Salvați copiii”, o abordare ingenioasă a prezentării drepturilor copilului care este pe înțelesul tuturor – Figura 1. [11, p. 29]. Mulțumim autorilor!

În tradiția românească părinții / adulții se bucură de autoritate - putere sau drept de comandă, de a porunci, de a fi ascultat [DEX]. Specialiștii în educație [2], [4], [5], [6], etc, au demonstrat, prin cercetări teoretice și practice, că autoritatea se câștigă, nu se impune. Autoritatea câștigată are efecte educative majore, reprezintă o valoare a educației, un model de urmat, contribuind eficient la formarea-dezvoltarea personalității copiilor. Autoritatea reprezintă prestigiul de care se bucură adultul în calitate de educator prin cunoștințele / experiența de viață și prin calitățile sale de om. Unii părinți / adulți consideră că pedeapsa corporală și țipătul sunt manifestări de autoritate. Greșit totalmente! Cu cât mai mult strigăm și desconsiderăm copilul, fără a ne gestiona emoțiile, cu atât mai puțin acesta ascultă [8, 7]. Autoritatea nu trebuie să nască violență! Dăunează dezvoltării copilului faptul că:

Este comparat cu alții, motiv care îl face să creadă că nu valorează nimic, îi scade imaginea de sine, îi provoacă ură față de cel cu care a fost comparat.

Este umilit verbal, în special în public! Cuvintele jignitoare auzite de la părinți îi creează senzația de dezgust și anxietate, îl vor distanța afectiv de părinți. Se discută doar în doi, părinte-copil!

Este încuiat în odaie, gest care provoacă panica, frustrarea, furia.

Este lovit. „Bătăia este din rai!”. Se formează comportament agresiv față de cei din jur și chiar față de părinți. Deprinde ideea că dacă este nervos, poate lovi pe cineva.

Te spun lui tata /mama - amenințare inefficientă, care formează ideea părinte bun – părinte rău, problemele în familie se rezolvă de ambii părinți, împreună.

Este interzis să își exprime gândurile, opinia: „Taci din gură, nu te întreabă nimeni!”, „Lasă-mă în pace!”, „Mișcă-te mai repede!”, etc. Contexte care inhibă copilul, îl lipsește de încredere în sine, creează frică și nu respect față de părinți / adulți, frica de a vorbi în public, în fața colegilor.

Este interzis să cerceteze lucrurile/obiectele care îl înconjoară: „Nu pune mâna!”, „Nu murdări hăinuțele!”, „Nu călca în băltoacă!”, etc., interdicții care îi limitează copilului curiozitatea, creativitatea, îndrăzneala, interesul față de cunoaștere. În acest sens este relevant un proverb „Unde s-a văzut babă frumoasă și copil cuminte?”

Oare nu se încalcă drepturile copilului prin aceste gesturi / momente, fie și involuntar, urmând o tradiție depășită? Vorbind despre drepturile copilului, trebuie să ținem cont de educația părinților, deoarece cum spuneam anterior, educația este transmiterea de valori de la o generație la alta, iar actualii părinți au fost, odată, copiii ai părinților. Copiii cresc cel mai bine cu o educație pozitivă, care vine în contextul principiului pozitiv al educației [12].

Educația pozitivă este o filozofie. Este un mod complet diferit de abordare a relației cu copiii, care permite părinților să mențină o legătura apropiată cu aceștia de-a lungul anilor, educându-i, în același timp, pentru a deveni adulți responsabili și, în special, oameni buni.

Metodele de educație tradiționale, de regulă, transforma părinții și copiii în adversari, aflați într-o continuă opoziție. Acest lucru duce, în mod natural, la distanțare și la nemulțumiri. Din fericire, este posibil și altfel!

Metodele de educație pozitivă promovează o relație afectuoasă între părinți și copii, așa cum este și normal, care este în avantajul ambelor părți. Într-o relație apropiată apare, mai ușor, încrederea și cooperarea dintre adult și copil. A nu confunda *pozitivismul*, cu *permisivitatea* în educație! Permisivitatea nu impune limite și nici respectarea lor; pozitivismul impune limite, și respectarea lor. Copilul nu trebuie pedepsit, din motiv că greșelile nu se corectează doar cu o pedeapsă. Copilul trebuie să-și asume răspunderea pentru acțiunile sale, trebuie să înțeleagă cu ce a greșit și să-și corecteze greșelile, să rezolve problemele pe care le-a cauzat și să învețe să facă alegeri mai bune în viitor. Un copil nu învață autodisciplina stând, ci făcând ceva. O dată mentalitatea schimbată, și părinții înțeleg că disciplină înseamnă – *educație*. Astfel, devine tot mai ușor a îndruma copilul, fără nevoia de a-l pedepsi. Important este ce metode alegem pentru a educa copilul, respectându-i drepturile garantate. În acest context, amintim că *metoda de educație este modalitatea de concepere și programare a acțiunii educative, subordonată scopurilor și obiectivelor de formare-dezvoltare a personalității*. [10, p. 24 - 33]. Metode de educație pozitivă, prin care considerăm că se respectă drepturile copilului, ar putea fi:

Convingerea este modul de abordare pentru a mijloci adeziunea copilului, pentru a favoriza formarea, consolidarea sau schimbarea stilului de gândire, a atitudinilor (intelectuale, morale, estetice). Convingerea este strategia și tactica unui demers mental-afectiv probator pentru o idee, o acțiune. Cerințe: *să fie directă, fără echivoc, să sugereze, să îndemne, să susțină, să apeleze la toate componentele psihice intelectuale, afective, volitive*.

Demonstrarea este modalitatea de prezentare a unor fapte prin enunțarea unei teze și derularea argumentelor. Se demonstrează prin cuvânt, imagine, grafic, schemă, experiență, experiment. Cerințe: *coerență logică, forță de convingere, claritate*.

Convorbirea este modul de abordare a copilului într-un cadru intim, modul de întreținere a unui dialog prin schimburi de idei, impresii, opinii, explicații. Cerințe: *discreție, confidențialitate, subtilitate, tact, amabilitate, respect, întrebări clare, capacitatea de a asculta*.

Exemplul este ilustrarea unor situații prin modele reale sau fictive, istorice sau contemporane. Prezentarea convingătoare a exemplului oferit de adulți / părinți exercită o influență deosebită asupra copilului. Exemplul personal al părintelui / adultului are un efect formativ decisiv.

Îndemnul este modalitatea de a stimula acțiunea copilului. Cu tact, prin cuvânt, gest și mimică, se acționează asupra resorturilor de declanșare a inițiativelor. Îndemnul trebuie să devină auto îndemn. Cerințe: *fermitate, convingere, putere de sugestie*.

Lauda este modalitatea de exprimare a prețuirii faptelor copilului. Adresată personal sau public, lauda este o răsplată morală a performanțelor copilului. O parte a prestigiului adultului se transferă asupra copilului, ceea ce întărește siguranța de sine, stima de sine, prestigiul în grup. Cerințe: *să nu fie gratuită, să nu creeze starea de suficiență, să nu mascheze ipocrizia*.

Evidențierea este recunoașterea publică a reușitei și succesului copilului prin aprecieri orale, prin intermediul diplomelor, albumelor. Cerințe: *aprecierea să fie obiectivă, pe baza unor criterii, să consolideze (sau să creeze) statutul pozitiv*.

Premierea este modalitatea de acordare a recompenselor materiale și morale pentru diferite performanțe ale activității. Recunoașterea publică a acestora se face prin acordarea de jucării, cărți, dulciuri, obiecte vestimentare, excursii, tabere, dar și recompense morale; facilități, favoruri, investirea cu încredere. Cerințe: *premierea să fie urmarea aprecierii obiective a performanțelor, să nu fie formală și nici gratuită*.

Rugămintea este o solicitare politicoasă, dar fermă, adresată copilului și care are semnificații de recomandare, prevenire, de solicitare pentru îndeplinirea unei dorințe. Cerințe: *inducerea semnificației dorite și așteptate, exprimare politicoasă, ton corespunzător*.

Somația este avertizarea autoritară asupra încălcării obligațiilor, a nerespectării regulilor. Cerințe: *să fie fermă, exprimată cu calm, fără injurii, să se prevină administrarea pedepselor*.

Gluma este o construcție mentală care, surprinzând contradicțiile dintre real și aparent, provoacă râsul. A trata cu simulată seriozitate greșelile sau abaterile copilului este o dovadă a simțului umorului, întemeiat pe fină observație și pe inteligență. Gluma inteligentă este dovada unei ținute elevate a spiritului. Folosirea ei dă bune rezultate în educație, deconectează, relaxează, invită la reflecție, reduce barierele. Cerințe: *folosirea glumei în momentele potrivite și cu persoane receptive; se exclud glumele deocheate, de prost gust*.

În cartea „Copiii sunt din rai”, reputatul autor al celor mai vândute cărți despre relații între oameni, Dr. John Gray [8, p.18 -22] prezintă o nouă abordare a educației, care arată cum trebuie de acordat copiilor libertatea și îndrumarea necesare ca să-și descopere și să-și exprime adevărata personalitate, respectându-le, totodată, drepturile. Autorul consideră că copiii au nevoie să audă cât mai des mesaje pozitive din partea adulților / părinților, mesaje prin care se respectă și drepturile lor:

E normal să fii altfel decât ceilalți.

E normal să faci greșeli.

E normal să-ți exprimi sentimentele negative, dar într-o manieră afectivă inteligentă.

E normal să vrei mai mult.

E normal să spui „nu”, dar nu uita că mama și tata sunt șefii. Aceste mesaje vor da copiilor libertatea de se dezvolta și de a fi fericiți. În opinia noastră, se poate de mai adăugat un mesaj: „Te iubesc!!”

John Gray confirmă ideea că, tradiționalele practici de educație, bazate pe frică, care guvernau copiii prin intimidare, critică, dezaprobare și pedeapsă nu numai că și-au pierdut puterea,

dar nici măcar nu mai dau roade. În trecut, pedepsirea copiilor cu bătaia îi determina să știe de frică și să respecte regulile. Astăzi această practică are efect exact contrar. Violența reclamă violență.

În concluzie. Caracterul axiologic al educației (*prin valori și pentru valori*) se reflectă, obligatoriu, în respectarea drepturilor copilului. Prin non-valori ne este posibil a forma-dezvolta corect, pozitiv personalitatea. Educația copiilor este despre respectarea drepturilor acestora, iar respectarea drepturilor copilului este educație pozitivă care are un efect major în dezvoltarea societății. Dezvoltarea și comportamentul copiilor trebuie să fie abordate într-o manieră pozitivă și constructivă, fără a-l răni, fără a folosi violența în procesul de educație. La baza educației și îngrijirii copiilor stau comunicarea și atenția îndreptată asupra nevoilor lor care se reflectă, perfect, în drepturile lor. A nu cădea în extreme: pe lângă drepturi, copilul mai are și obligații, pe care, de asemenea, trebuie să le conștientizeze. Libertatea nu înseamnă manifestări haotice, în funcție de situație, așa cum îți vine sau cum ai văzut la alții. Libertatea vine la pachet cu responsabilitatea, iar pentru asta e nevoie de conștiință. Există o limită în care copilul poate face alegeri.

A educa pozitiv copilul, înseamnă a-i respecta drepturile, a-l învăța să respecte conștient regulile, prin diverse tehnici/metode de disciplinare care sunt orientate spre asumarea responsabilității, a rezolvării inteligente a problemelor cu care se confruntă. Dacă părinții / adulții sunt consecvenți și predictibili în comportament, scad șansele de apariție a comportamentelor problematice și a încălcării drepturilor copilului. Copiii greșesc inconștient, din lipsă de experiență și din dorința de a cunoaște lumea.

Referințe bibliografice:

1. Bârsănescu Șt. *Pedagogia practică*, Iași, 1946.
2. Chabot D., Chabot M. *Pédagogie émotionnelle, ressentir pour apprendre*. Québec: Trafford Publishing, 2005. <http://www.linkedin.com/pub/daniel-chabot>
3. Comenius J.A. *Didactica Magna*. București: EDP, 1970.
4. Cucuș C., Momanu M., Sălăvăstru D. *Educația – provocări la început de mileniu*. Iași: Universitatea „A. I. Cuza”, 2005.
5. Cristea S. *Fundamentele Pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010.
6. Ekman P. *De ce mint copiii ?* București: Trei, 2012.
7. Elias M. J., Tobias S. E., Friedlander B. S. *Inteligența emoțională în educația copiilor*. București: Curtea Veche, 2007.
8. Gray J. *Copiii sunt din rai*. București: VremeA, 2012.
9. Rousseau J.J. *Emil sau despre educație*. București: EDP, 1973.
10. Macavei E. *Pedagogie. Teoria educației*. București: Aramis, 2001.
11. *Materiale suport pentru predarea drepturilor copilului în cadrul disciplinei Educația civică*. Chișinău, 2012.
12. Pâslaru VI. *Principiul pozitiv al educației. Studii și eseuri pedagogice*. Chișinău: Civitas, , 2003.
13. <https://sfatulparintilor.ro/prescolari/comportament-si-dezvoltare/educatie-copii-parinti-copii-greseli-parinti-crestere-copii-sfaturi-parinti/>
14. <https://abcjuridic.ro/educatia-finlandeza-10-secrete-ale-celui-mai-performant-sistem-de-educatie-din-lume/>